

BİR ALT KÜLTÜR YANSIMASI OLARAK ARABESK VIDEO MÜZİK KLİPLERİ DİLİNİN İNCELENMESİ

Banu Erşanlı¹

¹Başkent Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İletişim Tasarımı Bölümü, Ankara

*e-mail: banu@baskent.edu.tr

Özet: Melodram ve taşıdığı “kadercilik” anlayışı “arabesk” teriminin temelini oluşturmaktadır. İçerisinde gözyaşı, hüznün gibi kavramlar barındıran melodram; arabesk müzikte de bu yönüyle işlenen bir öğedir. Arabesk; daha çok toplumun alt ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki bireyleri tarafından kabul görmüştür. Hedef kitlesi “alt ve orta sosyo-ekonomik düzey” olarak kısıtlanması mümkün olan arabesk; 1970’li yıllardan itibaren kendisini müzik, sinema, video müzik klipi, dizi gibi farklı türlerde göstermiştir. Video müzik klipleri, taşıdıkları özellikler bakımından postmodern perspektifli araştırmaların keşfi için uygun bir alan temin etmektedir. En başta müziğin izlenebilirliği kendi başına postmodern bir durum sergilerken, müzik videoları var olan kültürel ve sanatsal formlara uymayan yeni ve özgün bir form olarak dikkat çekmektedir. “Bir alt kültür yansıması olarak arabesk video müzik klipleri dilinin incelenmesi” isimli çalışmanın ilk bölümünde, video müzik kliplerinin içeriği, amacı, hedef kitlesi, türleri ile arabesk kavramının içeriği ve topluma yansıması incelenmiştir. İkinci bölüm, arabesk kavramının; müzik ve video müzik klipleri içerisinde edindiği yer, yansıma şekilleri ve göstergelerinin örneklerle birlikte incelenmesini, son bölüm ise; incelenen video müzik klipleri dahilinde arabesk kavramının oluşturduğu dilin toplum üzerindeki etkisini içermektedir. Çalışmanın amacı, sayıca azımsanmayacak nitelikte olan bir alt kültürün arabesk kavramını özümseme sürecinde, video müzik kliplerinin önemini ve ortaya çıkış şekillerinin bağlı olduğu dinamikleri ortaya çıkartmaktır.

Anahtar Sözcükler: kültür, arabesk, alt kültür, video müzik klipleri, müzik

Examination Of The Language Of Arabesque Video Clips As a Reflection Of Subculture

Abstract: Melodrama and understanding of that bears meaning of “fatalizm constitute the fundamental of “arabesque” term. Melodram consisting of conceptions like tears, sorrow is also an element is processed in arabesque music. Arabesque has been admitted by individuals at low and middle socio-economic status of community. Arabesque is possible to limit as of which target audience is low and middle socio-economic status, has revealed itself in different types like music , cinema, video music clip, soap opera since 70’s Video clips provide a suitable field for discovey of research in a postmodern perspective in the way of characteristics of which feature. Straight of the bat, while presentableness of music exhibits as such a postmodern situation, video clips draw attention as a new and original form which doesn’t suit existing cultural and artistic forms. In the first chapter of the research named “ Examination of the language of arabesque video clips as a reflection of subculture” content , purpose, target audience , and kinds of arabesque video clips and the content of arabesque concept and it’s reflection on community has been processed. Second chapter involves the place that arabesque concept has gained in video clips and examination of reflection forms and indicators with examples. And last chapter involves the effect of language which is constituted by arabesque concept within video clips examined on community. The purpose of the study is that the importance of video clips and dynamics connected with forms of being shaped is to emerge in the process of being absorbed of arabesque conception by a considerable subculture .

Key Words: culture, arabesque, subculture, video clips, music.

1. VIDEO MÜZİK KLİBİ VE TÜRLERİ

Türkçe’de tam karşılığı bulunmayan “video klip” tanımı, Türk Dil Kurumu tarafından; “manyetik bantlar üzerinde yer alan veya sayısal olarak derlenmiş hareketli resimler dizisi” olarak tanımlanan “video” (www.tdk.gov.tr) kelimesi ile “genellikle televizyonda gösterilmek üzere hazırlanan, bir müzik parçasını görüntü eşliğinde veren film, görümsetme” şeklinde açıklanan “klip” (www.tdk.gov.tr) kelimesinin birleşmesi sonucu, ortaya çıkmıştır.

Etimolojik açıklamanın dışında, sözü edilen kavramın çok farklı şekillerde açıklamalarına rastlamak mümkündür. Örneğin Feridun Akyürek, “klip” kelimesinin ‘parça, bölüm’ anlamlarını kullanmayı tercih edip video klip için seyirlik müzik kavramını uygun görmüştür (Akyürek, 2005, s. 100).

Kavramın amacını da içerisine alan daha geniş bir tanım ise Peyami Çelikcan tarafından şu şekilde yapılmıştır: “Müzik videosu, popüler şarkıların tanıtılması amacıyla müzik endüstrisi tarafından üretilen ve bir şarkının söz dahil müzikal unsurlarını görselleştiren bir formdur.” (Çelikcan, 1996, s. 1).

Müzik endüstrisinin bir parçası olması ve her endüstri gibi kar amacı gütmemesi, video kliplerin en yüksek karı elde etmek amacıyla belirli hedef kitlelere yönelik olarak yaratıldığı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

“Video klip nedir?” sorusunu cevaplayan ve tarihsel süreci içerisinde barındıran, endüstriyel konumlandırma içeren, doğurduğu sonuçları yorumlayan farklı tanımlara da rastlamak mümkündür. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- Video klip, yakın zamana kadar, bağımsız sinema ve video sanatı ile sınırlandırılan Avant-garde akımının estetik olanaklarını genişleten yeni bir anlatım aracıdır.
- Video klip, kitle iletişimde görsel-işitsel ilişkilerini yeniden tanımlayan müzik ve görüntünün yeni bir birleşimidir.
- Video klip, Pop müzik endüstrisini ayakta tutan plak, kaset ve CD’leri pazarlamanın yeni aracıdır. Video klip, çocukların anlayışını zehirleyen yabani, seksist, sadomazoşist görüntülerin yeni bir kaynağıdır (Kinder, 1987/1994, s. 154, aktaran: Akyürek, 2005, s. 100).

Sözü edilen tanımları destekleyecek şekilde Theodor W. Adorno da kültür endüstrisinin bir parçası olarak gördüğü Pop müzik ve Pop müzik içerisinde yer alan/üretilen sanatı “vaat ettiklerini yerine getirmeyen, sahte tatminler dağıtan” ve dolayısıyla insanları kandıran bir ürün olarak görmektedir.

Adorno, aynı zamanda kültür endüstrisini ve içerdiklerini “pornografik ve iffet taslayan” olarak nitelendirmektedir (Lunn, 1995, s. 201, aktaran: Kayıkçı, 2007, s. 2). Bu bağlamda Marsha Kinder ve Adorno’nun “video klip”ler için benzer biçimde fazlaca seks ögesi içeren ve bunu tüketim kültürünün gerektirdiği biçimde sunan ürünler olduklarını düşündüğünü söyleyebiliriz.

Tüketim kültürünün gereklilikleri arasında mevcut ürün veya hizmeti satmanın birincil amaç olduğu bilinmektedir. Müzik, yapısı itibariyle hizmet olarak görülse dahi, albümler, CD’ler, konser biletleri vb. somut malların satılması amacı gütmesi sebebiyle zaman içerisinde ürüne dönüşmüştür.

Ayşe Kalay, bu dönüşümü destekleyecek şekilde “video klip”ler ile ilgili şöyle bir açıklama yapmıştır:

Müzik her ne kadar işitsel bir yapıya sahipse de Pop müzisyenleri ve hayranları 1980’lere, ‘resimsel eğlencenin daha kısa, tekrar tekrar kullanılan öğelere dönüştüğü paketlenmiş bir görsellik yaşantısı’ ile koşullanarak girmişlerdir. Tekrar tekrar kullanılan öğeler deyişi tam da reklamın, özellikle de televizyon reklamının tekrarlar yoluyla tüketicileri koşullandırma özelliğine uymaktadır. Bu noktada müziğin görsel hale getirilmesi yani video kliplerin 1980’lerden itibaren albümlerin ve sanatçıların tanıtımında ve satışlarında etkin hale geldiği görülmektedir (Kalay, 2008, s. 107).

Lull bu konuyla ilgili olarak; “Müzik videoları plak alıcılarına üzerinde düşünecekleri, laflayacakları ve görselleştirecekleri, beyinlerinde canlandırabilecekleri ve aralarında ‘kişisel bağlantılar’ oluşturacakları özel bir şey verir.” demektedir (Lull, 2000, s. 142, aktaran: Kalay, 2007, s. 89).

Öyleyse tüm bu açıklamaların ışığında “video müzik klipleri”nden söz ederken; içerisinde bulunduğu ve tüketim kültürünün bir parçası olan sektörü; dolayısıyla reklam zorunluluğu doğurduğunu, aynı zamanda rekabet ve kâr gibi getirileri olduğunu; hem görsel hem de işitsel olarak aynı anda yaratılan/yaratılmaya çalışılan sanatı da unutmadan, hepsini bir arada değerlendirmek gerekir.

1.1. Video Müzik Kliplerinde Anlatım Dili

James Lull’a göre müzik videoları plak alıcılarına üzerine düşünecekleri, konuşacakları ve görselleştirecekleri, beyinlerinde canlandıracakları ve aralarında kişisel bağlantı kuracakları özel bir şey verir (Lull, 2000, s. 142).

Böylelikle sadece kulağa hitap eder bir özellik taşıyan müzik, video kliplerle birlikte göze de hitap eden bir özellik taşır. Algının iki duyu organına hitap eder hale gelmesi kuşkusuz seyirci/izleyicide daha etkili olmasına yol açar.

Akyürek'e göre ise, video müzik kliplerinin tüm diğer televizyon programlarından çok farklı bir anlatım dili vardır. Bu anlatım yapısı video kliplerin tekrar ve tekrar izlenmesine olanak sağlar. Video müzik kliplerindeki görsel ayrıntılar bu tekrar izlenme etkinliğini doğurur. Görsel ayrıntılar içerisinde resim sanatı, performans sanatları, sinema, televizyon, video teknolojisi, reklam, canlandırma (animasyon) yer almaktadır (Akyürek, 2005, s. 102).

2. ARABESK KÜLTÜR

Kültür kavramı konusunda gerek filozofların gerekse yazarların yaptığı birçok tanım mevcut olsa da, kültürü *"Bir toplumda geçerli olan ve gelenek olarak devam eden her türlü duygu, düşünce, dil, sanat yaşayış unsurlarının tümü"* olarak özetlemek mümkündür.

Her sosyal grubun veya zümrenin, bünyesinde yaşadığı ülke veya toplumun genel kültür bütünü içinde; etnik, dini, tarihi, ekonomik, yerel ve mesleki nedenlerle farklılık gösteren çeşitli diller, elbiseler, evler, çocuk yetiştirme tarzları, hayat ve dünya görüşleri, yaşama biçimleri vardır. Bu farklı kültürel yönlere alt-kültür adı verilir. Gordon'a göre alt kültür: ulusal bir kültürün, sınıf statüsü, etnik geçmiş, bölgesellik, dini bağ, sehir-köy yerleşimi gibi ayrı ayrı bazı sosyal durumların bir ya da birkaçı tarafından oluşturulan ama bir araya geldiklerinde o kültür içindeki birey üzerinde bütüncül bir etkisi olan bir alt bölümü şeklinde tanımlanmaktadır.

Fransızcadaki "arabesque" teriminin dilimize girmesiyle yaygınlaşmış olan "arabesk" kavramı ilk olarak "Arap tarzında yapılmış süsleme veya bezeme" anlamında kullanılmıştır. Türkiye'den kullanılan "arabesk" terimi ise yukarıda değindiğimiz anlamlarının oldukça dışındadır. Ancak temel anlamı ya da sözlük anlamında fazla bir farklılaşma söz konusu değildir. Bire bir çevrildiğinde "Arap üslûbunda" demek olan "arabesk" kelimesi, günümüz Türkiye'sinde bir müzik biçimini adlandırmakta ve "girişik olma, iç içe geçmişlik" biçimindeki anlamını korumaktadır. Timur Selçuk'un Arabesk tanımı bu iç içeliği anlatmaktadır: *"Türk sanat müziği ve Türk halk müziğinden etkilenen, batı tarzı yapay motif ve tavırlar da*

katarak çağdaş bir müzikal az gelişmişlik örneği olarak ülkemizin ekonomik ve kültürel tablosunu büyük bir ustalıklarla sergileyen ritmik yapısıyla dinamizmden uzak, tekdüze bir müziktir."

Batıda özgün bir sanat biçimi olan arabesk, toplumumuzda, bütünlükten uzak, bir yığılma ve karmaşıklık, uyumsuzluğu, kokuşmuşluğu anlatan "kitsch" (kiç) sözcüğünü karşılayacak biçimde de kullanılmıştır.

2.1. Arabesk Video Müzik Kliplerinde Anlatım Dili

Günümüzde kliplerin çoğu genel olarak dört biçimde yapılmaktadır:

- 1- Esas itibarıyla katıksız görsel ifadelerden oluşanlar;
- 2- Şarkının sözleri üzerinde odaklaşan bir anlatıyı içerenler;
- 3- Bu iki tarzın önemli özelliklerini bünyesinde taşıyanlar;
- 4- Zaman zaman rüyaları ya da bir çizgiyi izlemeyen deneysel filmleri andırır şekilde soyut ve "altı kaval, üstü şifhane" türünden bir dizi görüntü sıralayanlar. Bu değişik tarzlar bazen 'düşünsel videolar' olarak anılır (Lull, 2000, s. 128).

Kalay, aynı zamanda video kliplerin hedef kitlesinin 12 - 34 yaş aralığı olduğunu söylemektedir. Bu yaş aralığındaki bireylere popüler bir imge yaratma çabasını video müzik kliplerinin işlevlerinden olduğuna değinmektedir (Kalay, 2007, s. 89). Gökçearslan ise video kliplerin hedef kitlesini içinde yaşanan kültürle bağdaştırmaktadır. Varoşlarda yaşayan kesim için, Müslüm Gürses video kliplerinin temalarından bahsetmektedir. Bu temalardan bazıları; özlenen yaşam biçimi, tutkulu aşk, cinsellik ve düş dünyasıdır (Gökçearslan, 2005, s. 22). Bu varsayımdan yola çıkarak arabesk şarkıların ve şarkıcıların, diğer tarzdaki müziklerden farklılıklar taşıdığı, video kliplerin de bu bağlamda şekillendiğini söylemek mümkündür. Aşağıda arabesk müziğin temsilcileri arasında kabul görmüş 3 ayrı sanatçının farklı video müzik kliplerinin görselleri bulunmaktadır:

Görüntü 1: Ferdi Tayfur'un "Emmioğlu" şarkısının video klibinden kareler

<http://www.youtube.com/watch?v=mCZ56rC8SNw>

Ferdi Tayfur'un "Emmioğlu" video klibi, arabesk video müzik kliplerinin birçoğunda rastlanıldığı üzere hikaye anlatmaktadır. Şarkı sözlerini paralelinde köy hayatına duyulan özlem, şehir hayatına karşı olan nefret klip boyunca vurgulanmaktadır. Bunlara ek olarak şarkının büyük bir bölümü rakı masasının etrafında söylenmektedir. Klip süresince çeşitli zamanlarda güzel

kadın imgesine, inek, keçi gibi hayvanlara, lüks arabalara, İstanbul varoşlarının arka sokaklarına rastlanmaktadır. Video müzik klibinin finali ise dramatik öğelere gönderme yapacak şekilde bir cenaze sahnesi ile bitmektedir. Sahnede tabut, imam, tabutu taşıyan insanlar vardır.

Görüntü 2: Müslüm Gürses'in "Vay Canım Vay" şarkısının video klibinden kareler

<http://www.youtube.com/watch?v=QSZSDQLDYi8>

Müslüm Gürses'in "Vay Canım Vay" isimli şarkısının video müzik klibinde, dramatik öğeler içeren bir kısa film özellikleri mevcuttur. Senaryoya göre Müslüm Gürses'in bir arkadaşı Müslüm Gürses ve kız arkadaşı/eşinin yaşadığı yere gelir, zamanla kadın ve arkadaş arasında bir ilişki başlar, bunu gören Müslüm Gürses kadın ve adamı öldürmeye karar verir şeklindedir. Arabesk tınılar içeren şarkının görüntülerin dramatikliğine eklenmesinin de ardından ortaya trajik bir kısa film çıktığını söylemek mümkündür.

Görüntü 3: Orhan Gencebay'ın "Dil Yarası" şarkısının video klibinden kareler

<http://www.youtube.com/watch?v=GIfoi3rQtrc&feature=fvsvr>

Orhan Gencebay'a ait "Dil Yarası" isimli şarkın video klibi diğer örneklerde olduğu gibi duygusal içerikli bir hikaye klibidir. Benzer örneklerden farkı, içermiş olduğu ayrılık, acı, hüznün gibi duygulara rağmen mutlu son ile bitiyor olmasıdır. Ünlü bir sanatçının kız arkadaşı/eşinden ayrılığını ve ardından yaşananları konu edinen klipte Orhan Gencebay kendisini oynamaktadır.

3. SONUÇ

Açıklanan tanımlar ve incelenen örnekler bağlamında arabesk müzik sanatçılarının eserlerini tanıtmak amacıyla üretmiş oldukları video müzik kliplerinde birbirlerine benzer duygusal öğelere sıkça rastlandığı görülmektedir. Ait olduğu alt kültürün içerisinde sıkça bulunan öğeler; aşk, ayrılık, ölüm, aldatma, özlem, aile, cinayet olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. KAYNAKLAR

- [1] Akyürek, F., 2005. Görsel/İşitsel Bir Dil: Video Klip [Elektronik Sürüm]. *Selçuk İletişim*, 3(4), 93-113.
- [2] Azmaz, M., 2006. *Alt-Kültürler Açısından Örgüt Kültürü*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- [3] Çelikcan, P., 1996. *Müziği Seyretmek: Popüler Müzik Medya İlişkileri Açısından Müzik Videosu ve Televizyonu*. İstanbul: Yansıma.
- [4] Erşanlı, B., 2011. *Türkiye’de Üretilen Video Müzik Kliplerinde Animasyon Kullanımının İncelenmesi ve Bir Klip Uygulaması*. Yüksek Lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- [5] Kayıkçı, M., 2007. Adorno’nun Kültür Endüstrisi Kavramı Üzerine [Elektronik Sürüm]. *Üniversite ve Toplum*, 7(2).
- [6] Kalay, A., 2008. *Müziğin Görselliği*. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- [7] Kılıç, E., 2010. *Devimsel Tipografi: Bir Müzik Videosu Tasarımı*. Sanatta Yeterlilik tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- [8] Lull, J., 2000. *Popüler Müzik ve İletişim*. (Turgut İbلاغ, Çev.) İstanbul: Çivi Yazıları.
- [9] Meydan Larousse; “Kültür”, Sabah Yayıncılık, İstanbul, 1992, s: 134.
- [10] Tabakçı, N., 2008. *Kültürlerarası İletişim Sürecinde Alt Kültürde Kimliğin Oluşumu*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- [11] Özer, S. S., 2009. *Arabesk Müzik ve Türk Musikisi Arasındaki Etkileşimlere Genel Bir Bakış*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- [12] Sarp, H. Ö., 2010. *Günümüz Türk Resim Sanatında Post Osmanlılık ve Arabesk Kültür*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.